

The City of Gardens

Paul Manning
Trent University

Mukhambazi
(Prince Grigol Orbeliani, c. 1861)

ortachalis baghshi mnaxe, vina var!
dardimandis lxinshi mnaxe, vina var!
jamit tolumbashi mnaxe, vina var!
aba mushtis kvrivshi mnaxe, vina var!
mashin shegiqvarde, stkva: dzvirpasi xar!

In the gardens of Ortachala see me, who I am!
In a happy-go-lucky feast see me, who I am!
A toastmaster with a drinking bowl, see me, who I am!
Well in a fist fight see me, who I am!
Then you will fall in love with me, saying,
“you are precious!”

Questions

How does the existing "city garden" complex of 18th century Tbilisi compare with similar complexes in Isfahan both in terms of internal design and overall relation to the city?

How are the largely allegorical gardens and urban characters (the enlightened lowlife libertine or *rind*) of Persian poetry transformed into real gardens and real urbanites (*kintos*), transforming a largely mystical literature into a genuinely historical and ethnographic urban literature?

To what extent do the mystical and allegorical connotations of gardens and enlightened lowlife libertines (*rind*) in Persian literature inform the poetry of Old Tbilisi: How, for example, does the happy-go-lucky live-for-the-day philosophy of the *kinto* expressed in these poems compare to possible Sufi antecedents like the *rind* ?

“See me, who I am!”

The aristocratic author (left) and the typical kinto speaker (right) of the mukhambazi

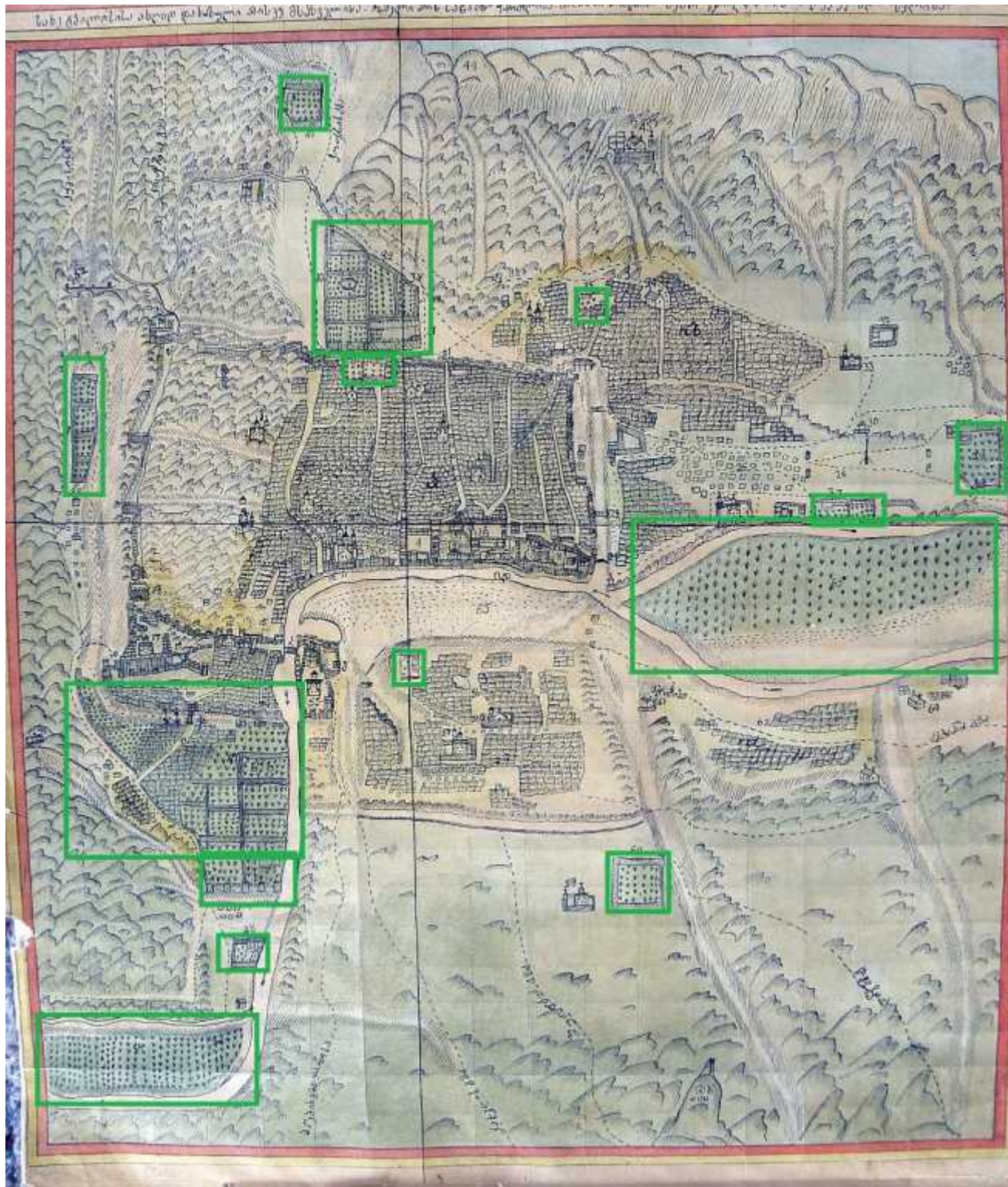
Grishashvili's New Mythology

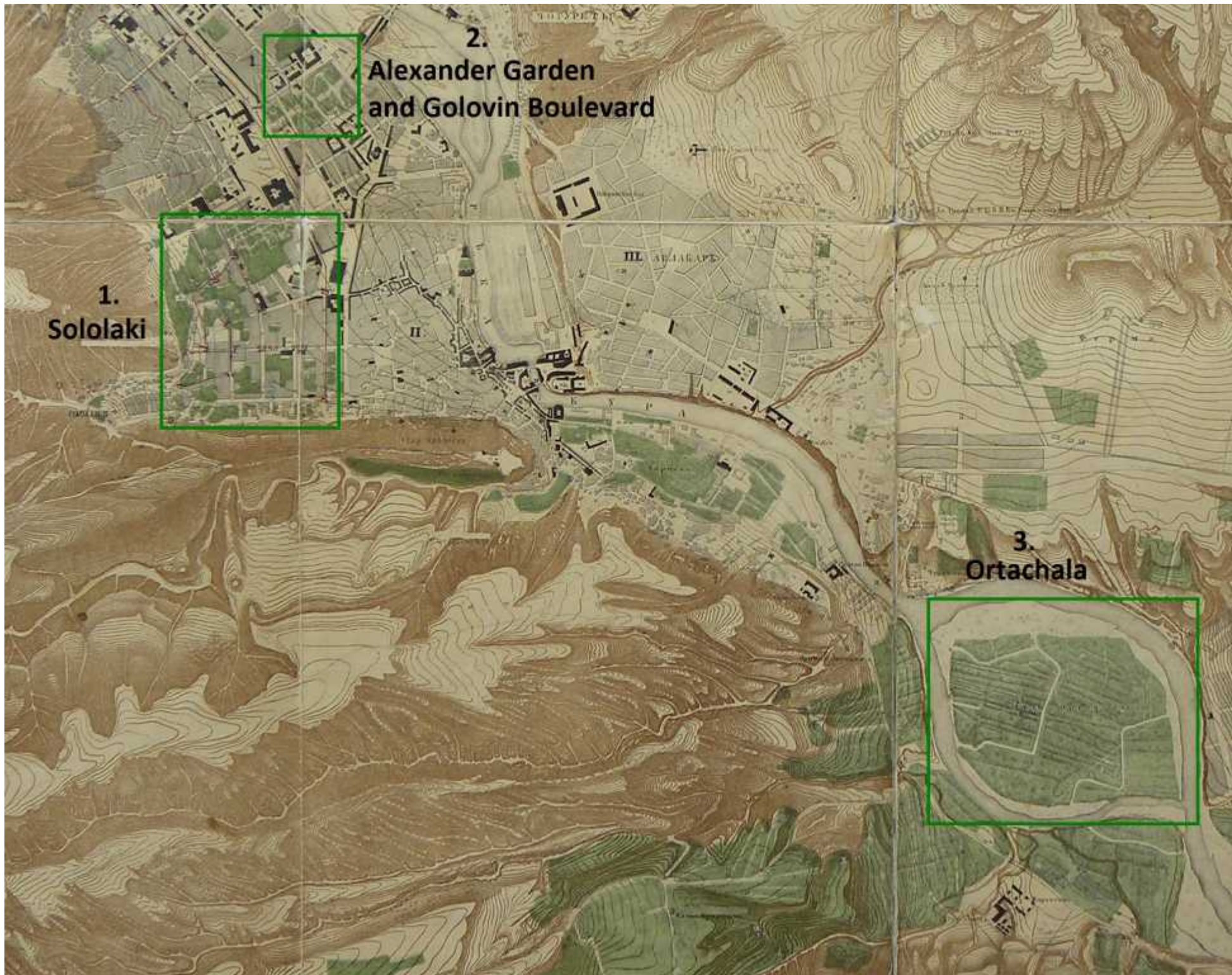
Qarachogheli's front and centre, Kinto
backgrounded; architecture, no
gardens

“გარემო ქალაქისა წალკოტნი და სავარდენი
მრავალნი, ყოვლის ხილითა და ყვავილითა სავსე”
Vakhushti Aghtsera 53: 13-5
*Around the city there are many orchards and
gardens, full of all manner of fruits and flowers.*

2.

Alexander Garden
and Golovin Boulevard

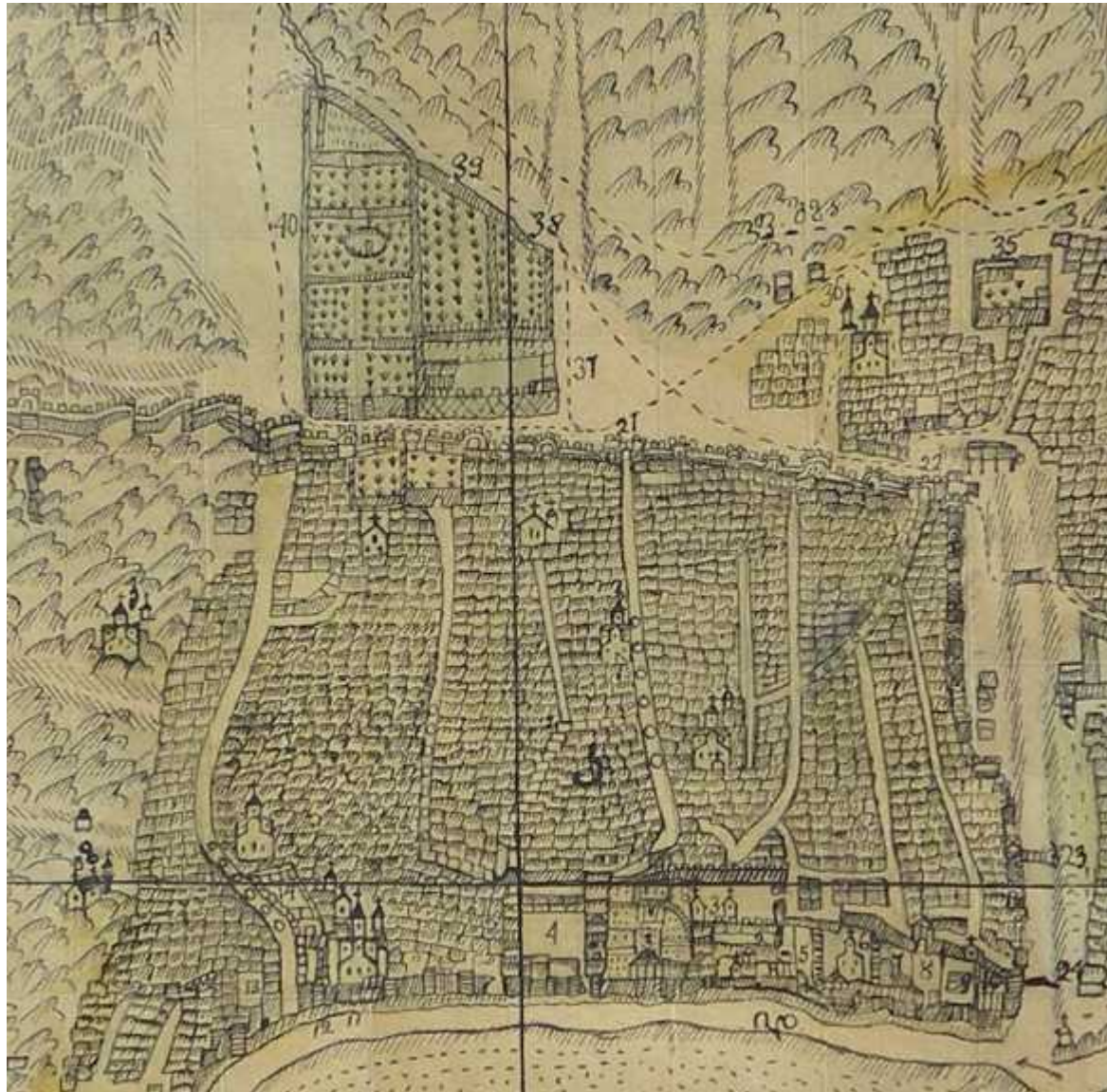
1.

Sololaki

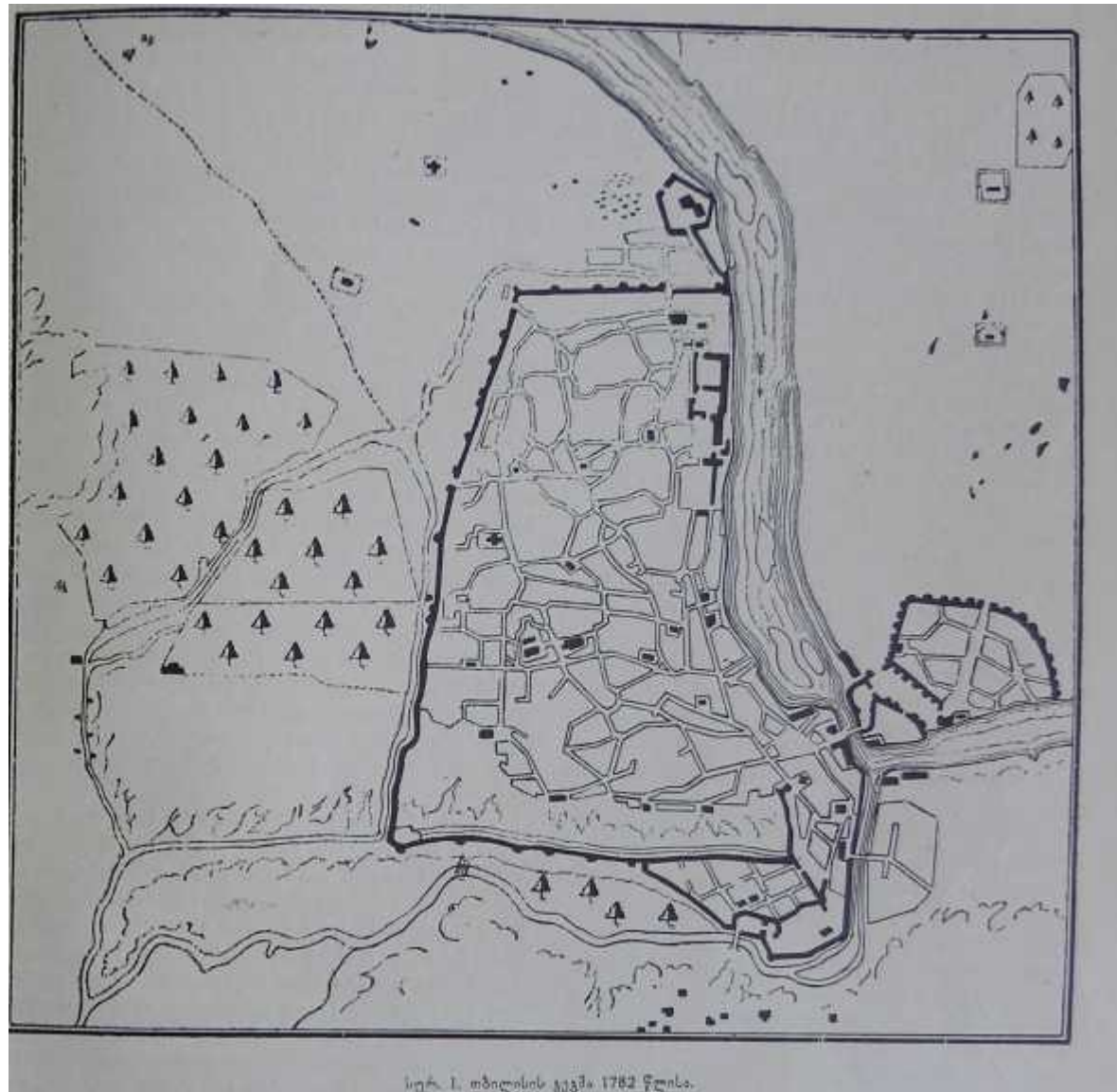
3.

Ortachala

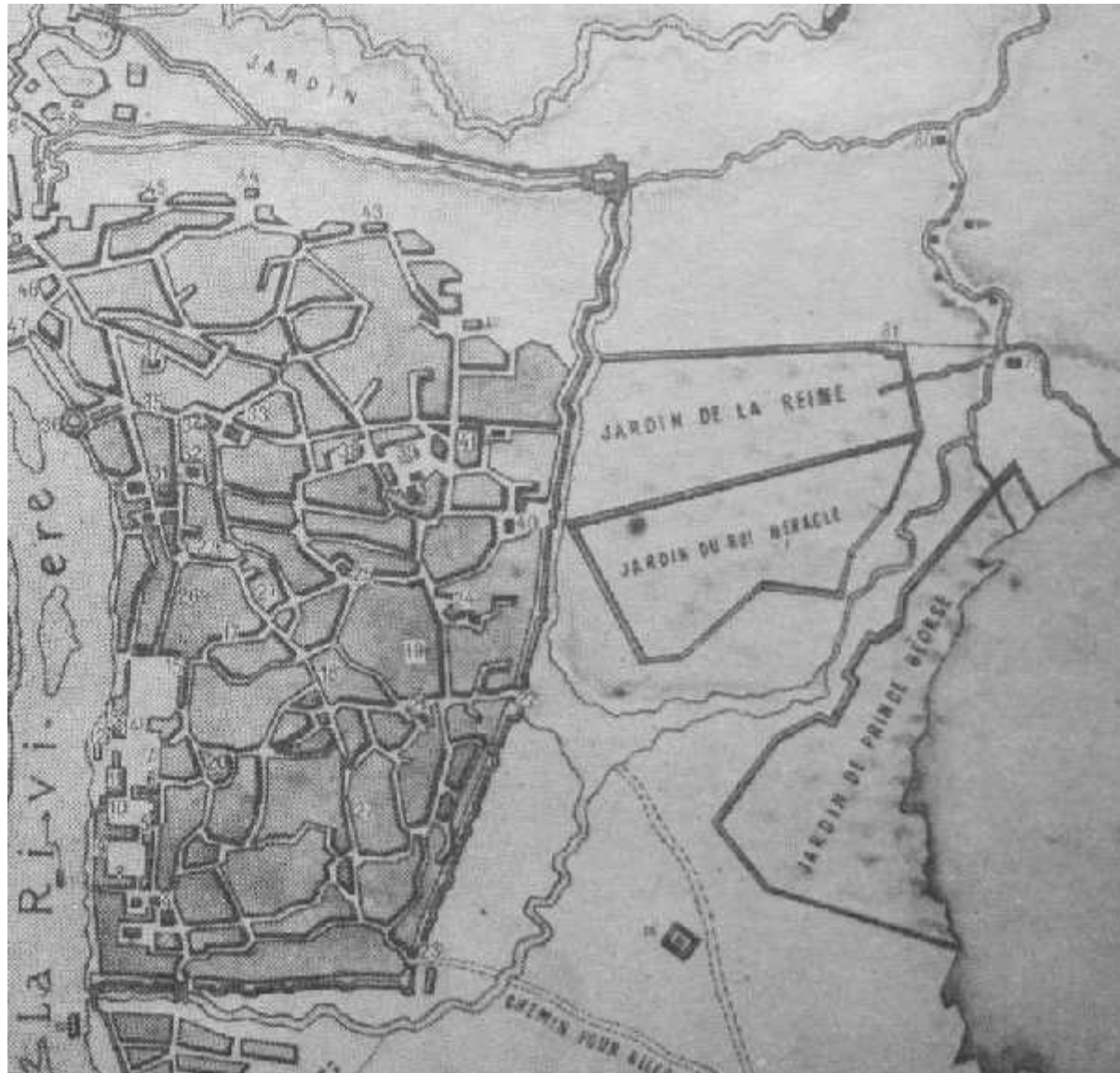
1. Sololaki as Garden versus *K'ala* as city

Sololaki 1872

Sololaki 1875

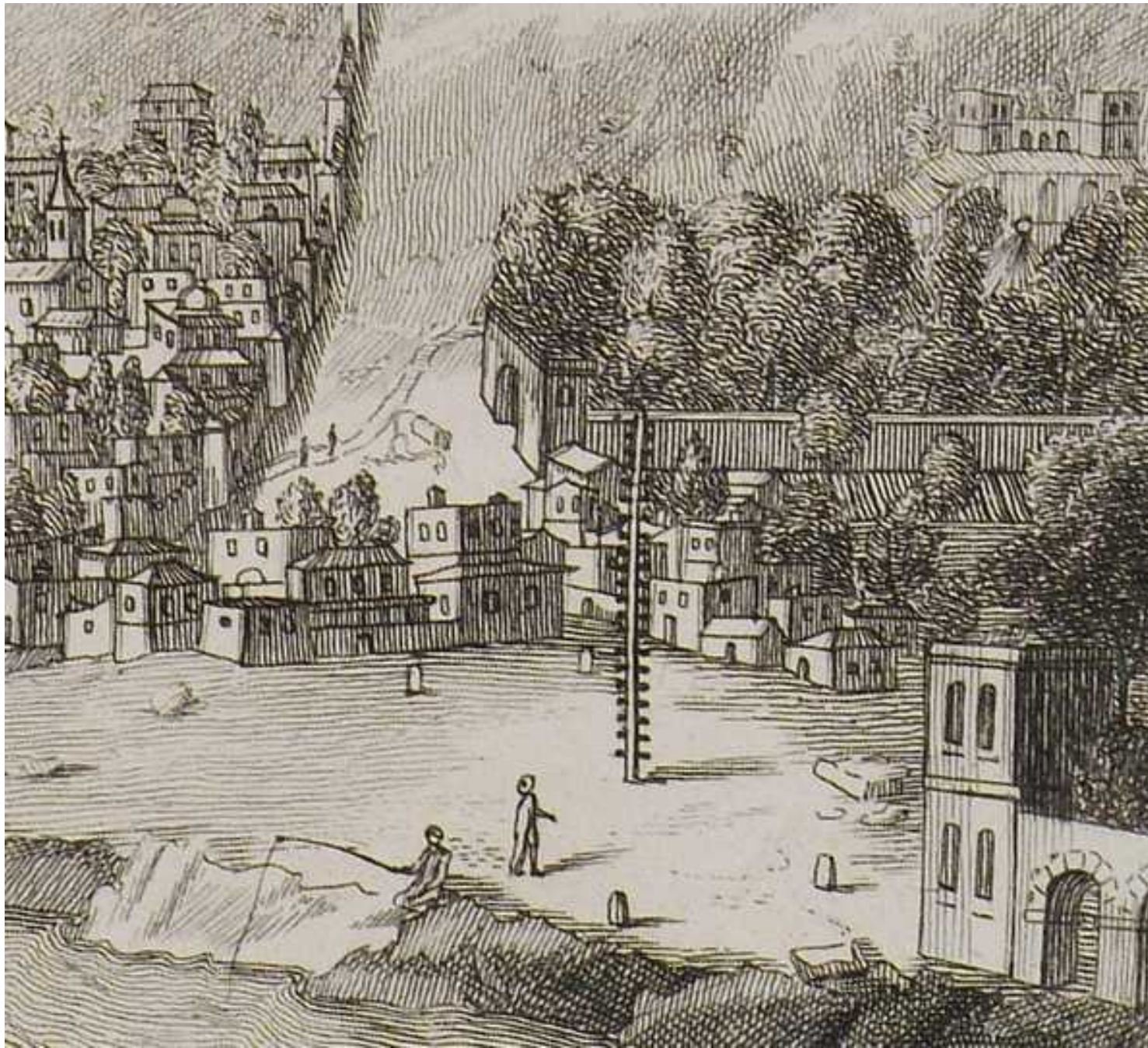

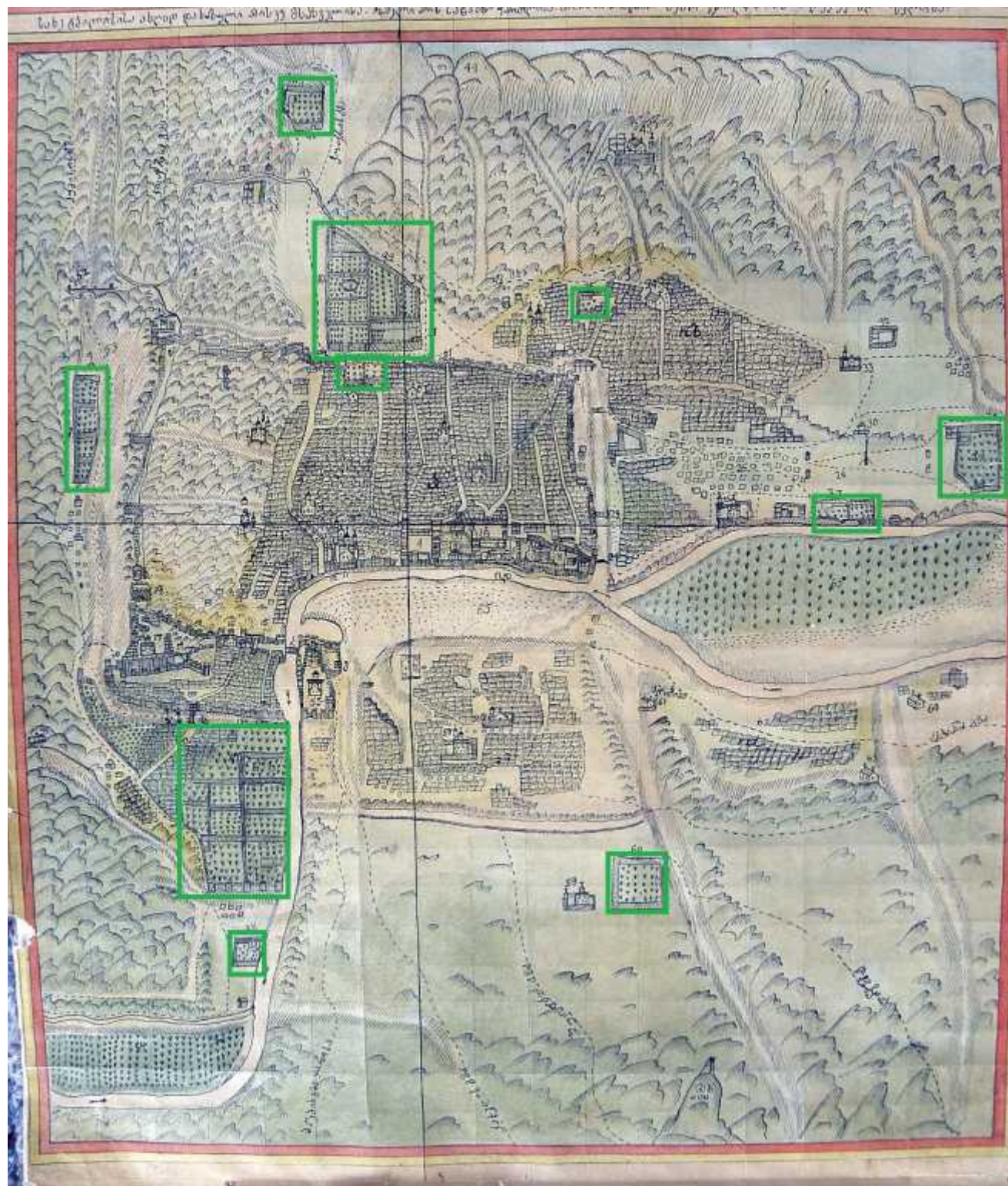
Russian Map 18th c?

Walled Gardens (Chardin)

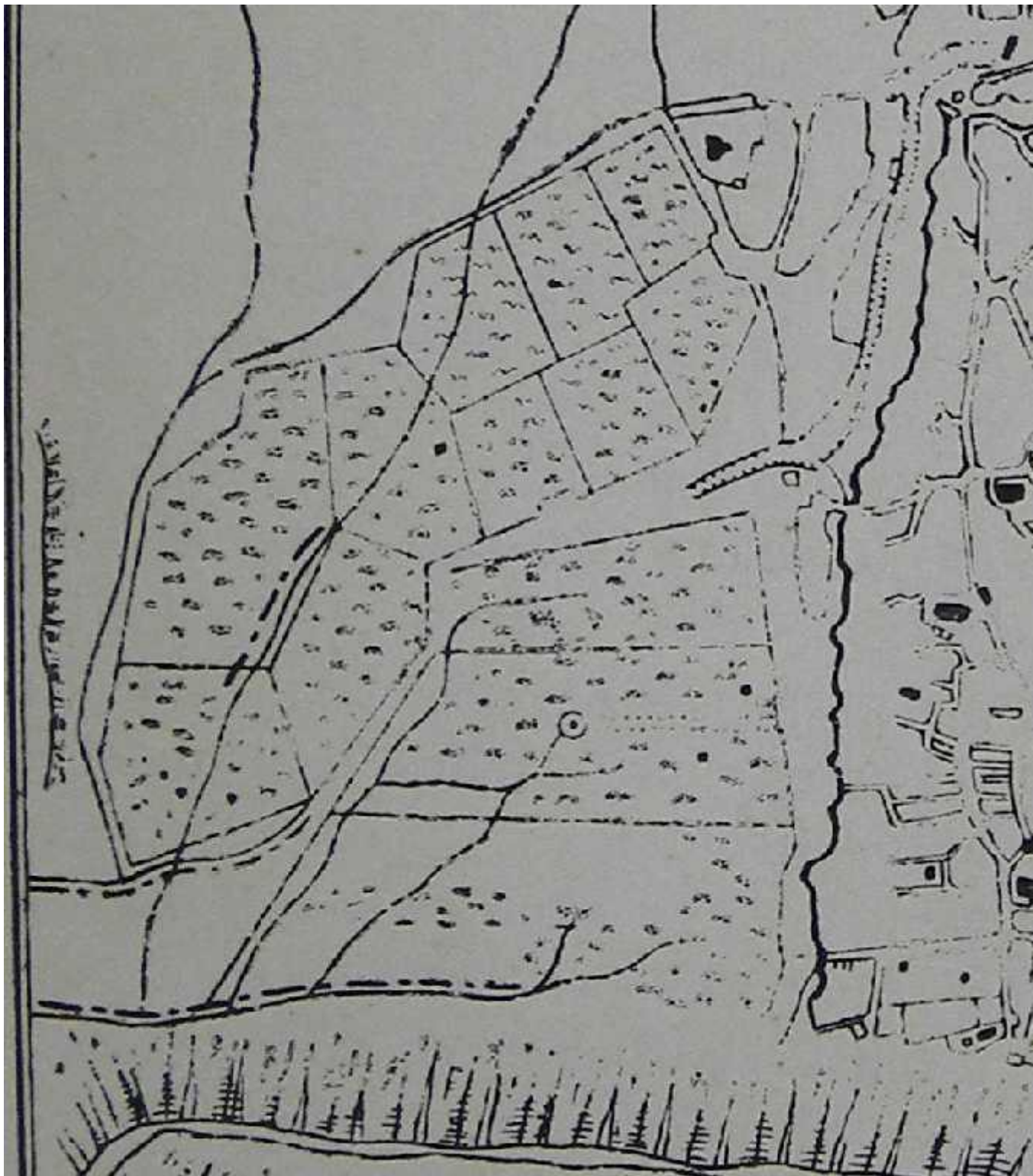

Sololaki 1800: After the destruction

From Garden to Residential District

“The beautiful garden of [King] Heraclius. remarkable for its shady plane trees and poplars, [was] destined to be transformed into a new district.” Gamba 1826 (.p 180)

1809 map: ruins and fantasies

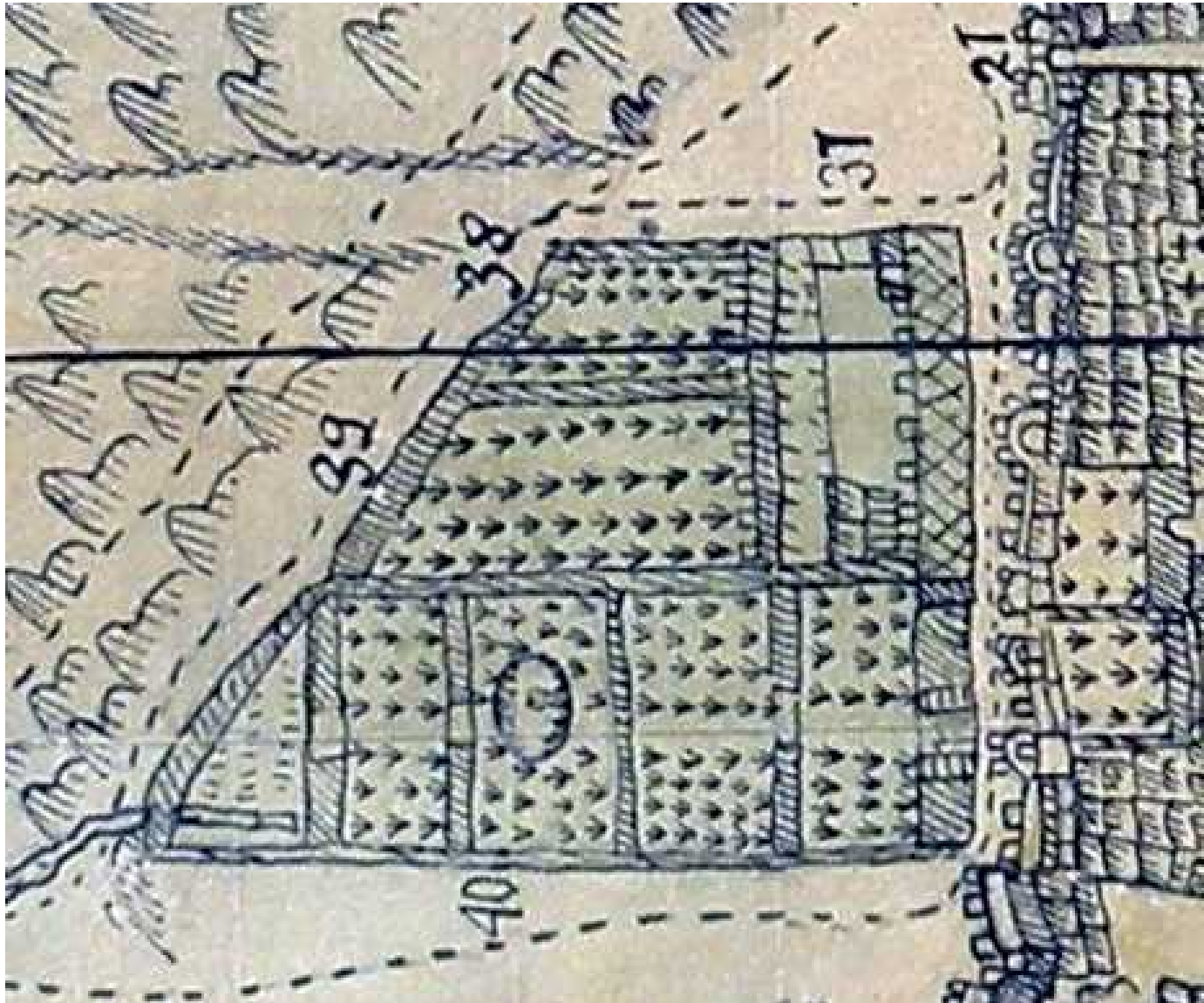
1809 Map: Nature (Garden) and Culture (City)

Garden Ordered Space: Kheivanis

Khevanis and Walls of Original Garden

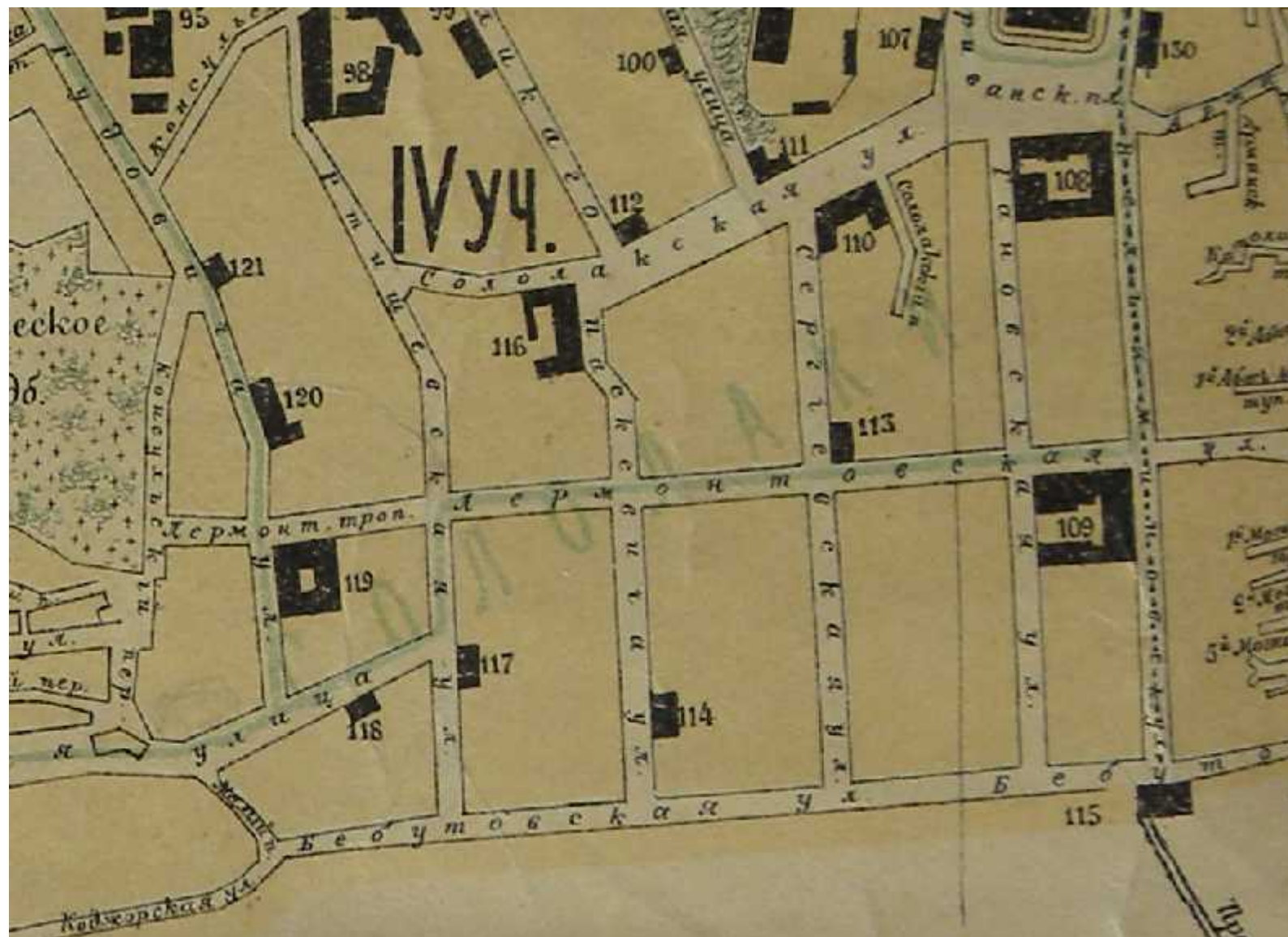
Garden to Neighborhood, Kheivanis to Streets: 1867

Disappearing Gardens: 1884

No Gardens 1903

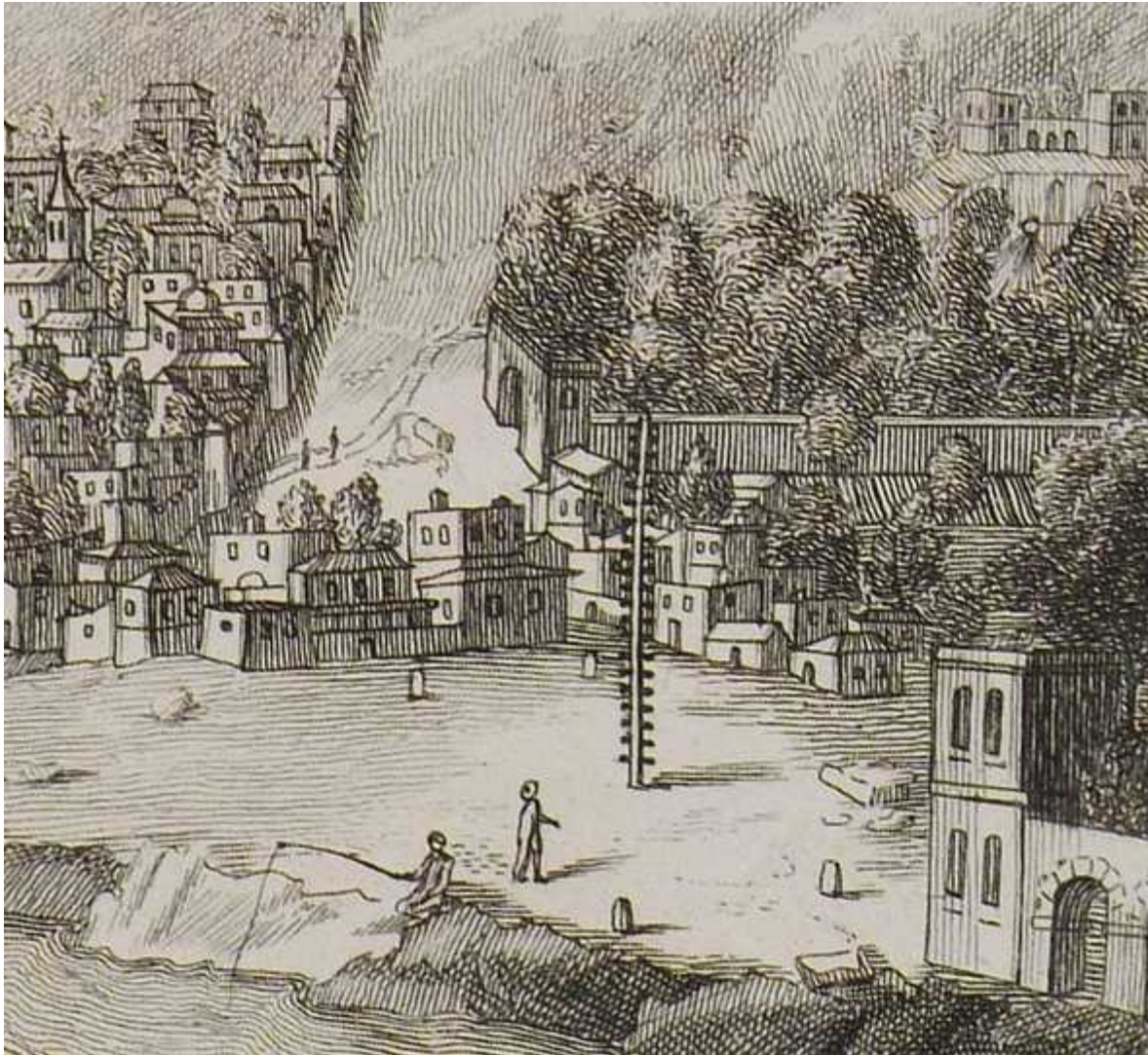

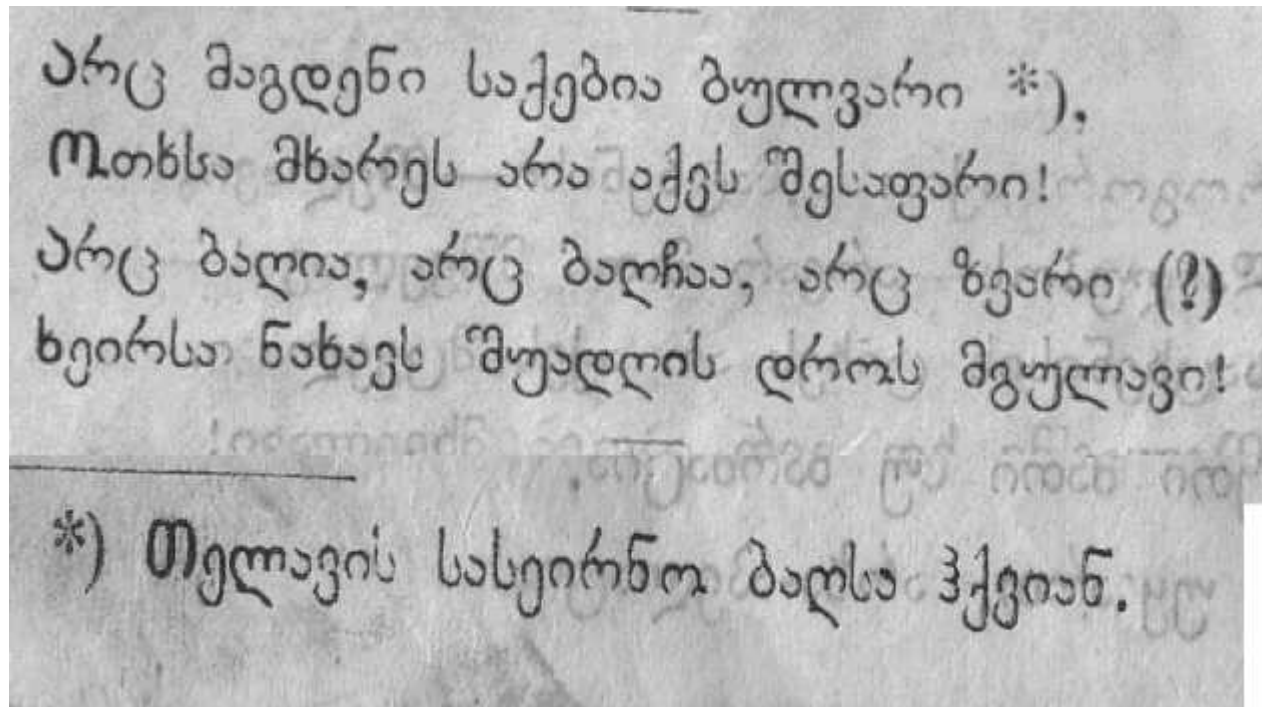
2. *Saseirno Baghi* Gardens for walking

Alexander garden and Golovin
Boulevard

Qabakhi (Sajirito Meidani)

Nor is your *boulevard** so praiseworthy.

None of its four parts provide any shelter.

It's neither a garden (*baghi*), nor a cottage garden (*baghcha*), nor a vineyard (?)

One won't see much good strolling there in the noonday sun.

* What Telavi's garden for walking (*saseirno baghi*) is called

-- Skandarnova 1879: 68, on the "Boulevard" in Telavi.

Strolling: Motion in Space and Society

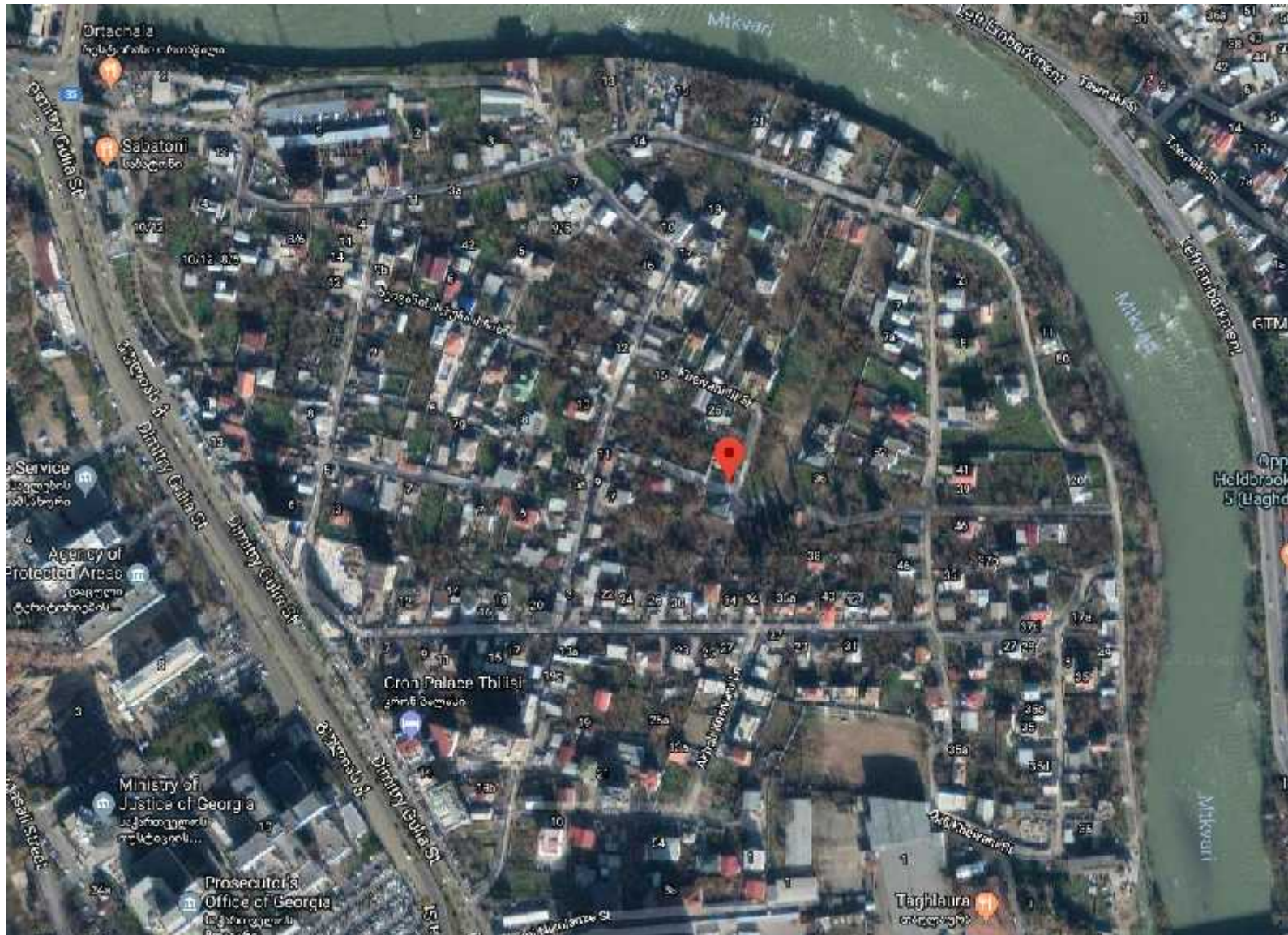
“მიჰქროდა დრო. მე უკვე გავათავე სწავლა, შევედი კარგ სამსახურში და გამოწყობილმა დავიწყე სეირნობა ქვაშვეთის ბაღში თუ ბუღვარზე. ქალის კვალი ნათელ რამ სრედ მეჩვენებოდა და მივსდევდი მას გატაცებით. ახალი ხალხი გავიცან, ახალი ნაცნობები გავიჩინე. განათლებულთა და წარმატებულთა წრისაკენ ვიწევდი, რადგან ჩემს თავს განათლებულად ვსთვლიდი, ჩემი თანამდებობა შესამჩნევი მეგონა და დაწინაურებასაც ველოდი. გულის ვარდსაც მაღალ წრეებში ვეძებდი. ზვიადად მეჭირა თავი, ამაყად ”

(Barnovi “Tk’bili dudu’ki, 1909 155)

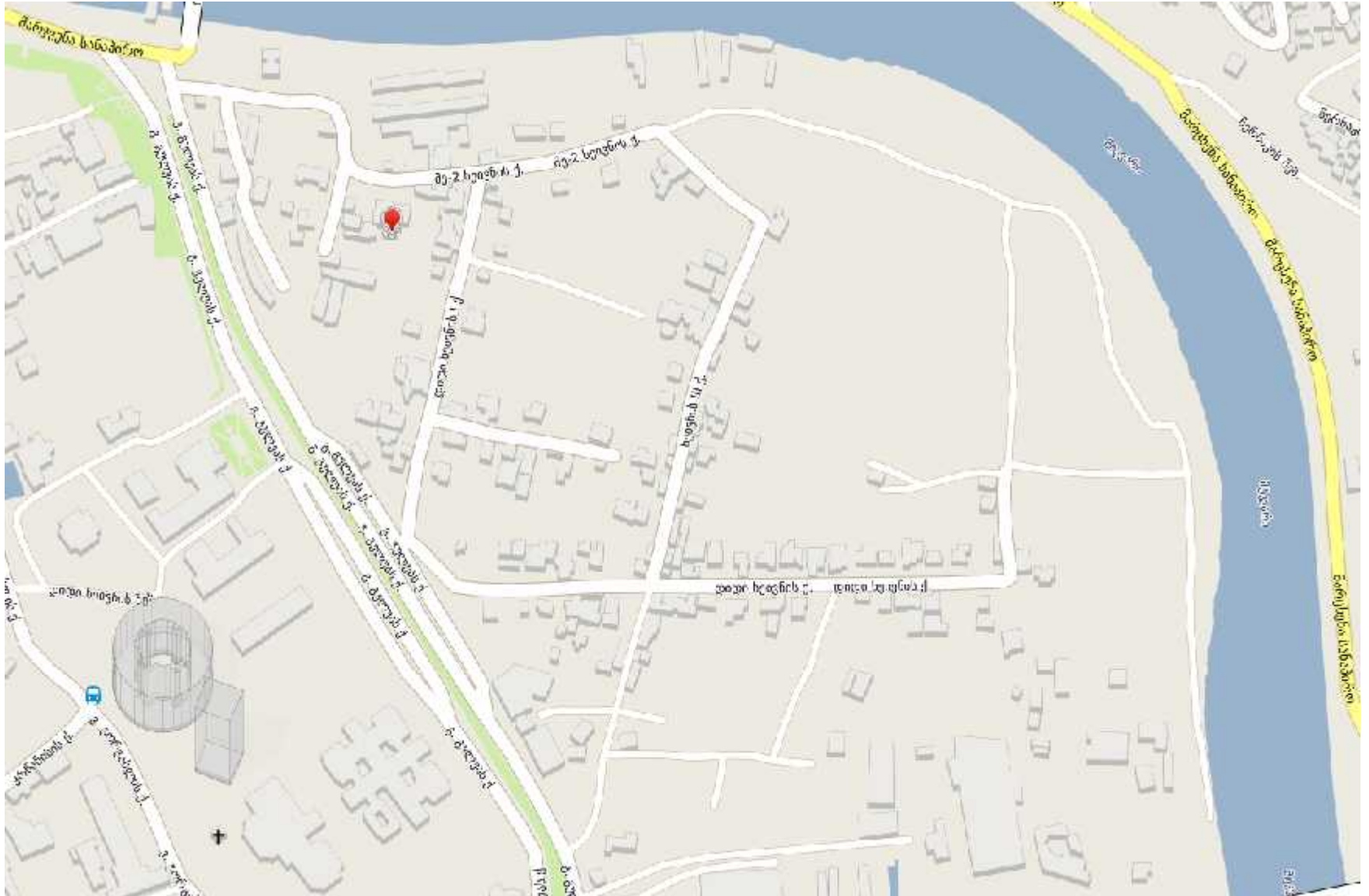
3. Ortachala 1867

Ortachala Today

Kheivani Streets

Khiyaban-i Chaharbagh Kheivani (Isfahan)

Source: Bruyn, 1737, *Travels into Muscovy, Persia, and part of the East-Indies*. Courtesy of Houghton Library, Harvard College Library. Geog 4347.01.10*

ხეივანი

All Images

მამბუკების ხეივანი - სოხუმი
wikimapia.org

მხოვლის 10 უღამაზესი ხეივანი —
dudana.kvira.palitra.ge

File:ნიკილია სელიფასიონკი, ხეივანი.JPG —
commons.wikimedia.org

ოჩსაუკლივანი ჭადრისა და მ...
kvira.ge

ტლთაისში "სიყვარულის ხეივანი" გაშენდა
newpress.ge

New Posts: 20 ხეივანი, სადაც არისდორ...
newposts.ge

გასეირნება წინანდალში | ტურისტის...
tourismcenter.ge

მხოვლის 10 უღამაზესი ხეივანი —
dudana.kvira.palitra.ge

პომიდვრის ხეივანი
intermedia.ge

ზადის ცველელები XIV -> თბილისის ფო...
forum.ge

სანაპიროს ხეივანი / Senapiros (Kheivani) ...
facebook.com

სეირნობა ზღაპარში - გლიცინიის...
blog-turabi.ge

Odishi News - დადინების პზის ხე...
odishnews.ge

20 ხეივანი, სადაც არისდორის...
mdy-mcivane.ge

კეირის პალიტრა - მხოვლის 10 უღ...
kvira.palitra.ge

vine-ვაზი - YouTube
youtube.com

მარწყვის ხეივანი
intermedia.ge

სანაპიროს ხეივანი / Sana...
es-es.facebook.com

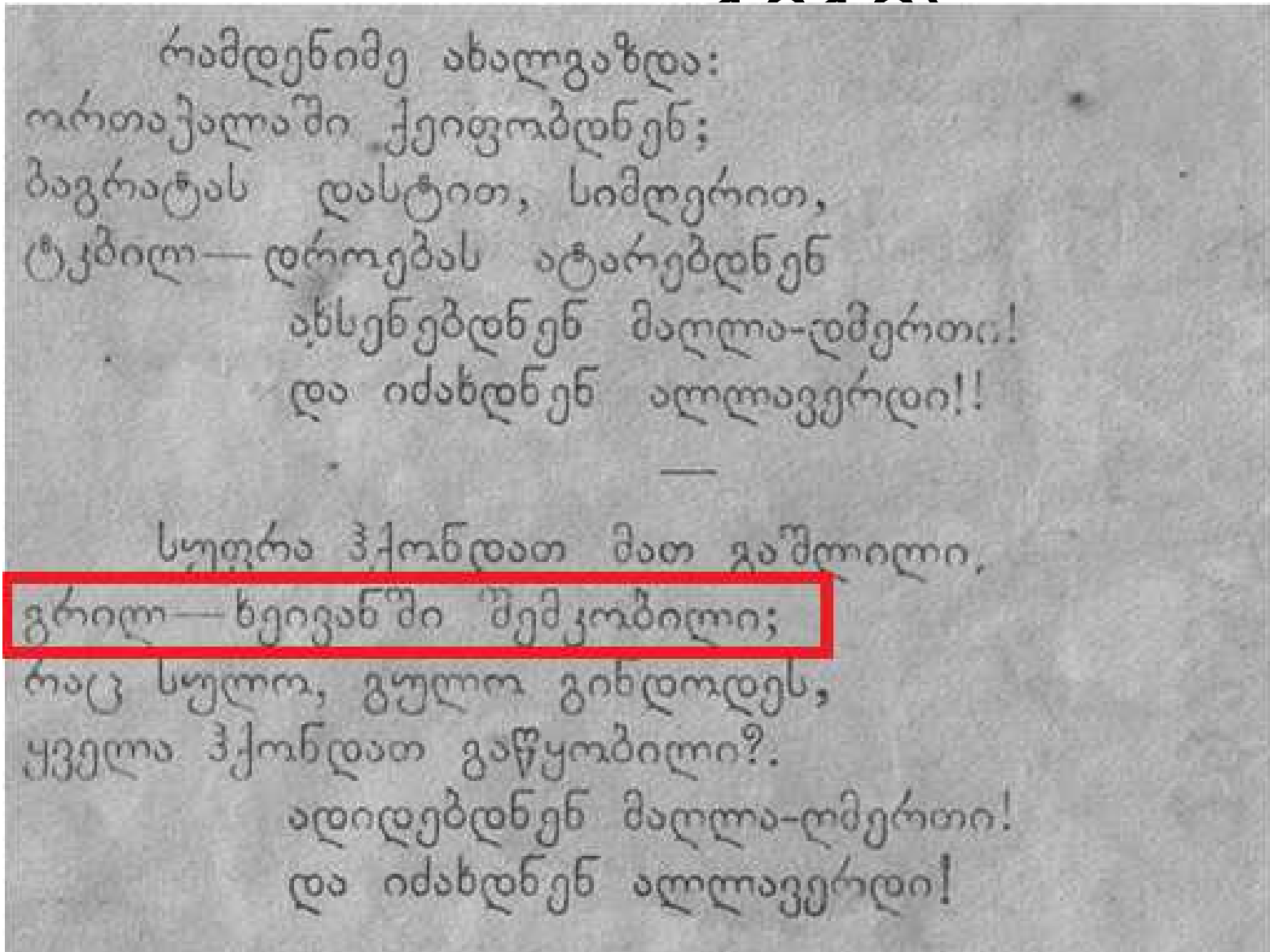
მამბუკების ხეივანი - სოხუმი
wikimapia.org

თბილისში აღმშენებლის ხეივნის...
intermedia.ge

Shady Khelvaris as places to sit

(Skandarnova *Allaverdi*

Sitting in a Kheivani
“A Feast in Ortachala”
Skandarnova, 1912

“Kinto Poem” (Anonymous, 1886)

*ganze, ganze, chemi t’oli ara xar,
me kint’ua—shen k’i gospodini xar!...
chemi sk’ola iarmukis dakhlia,
t’ancis [verer] orta ch’alis baghia
chemi dukhi —ghvinit savse k’ulia
chemi muzik’—st’ep’k’os zurnis sulia.*

Aside, aside, you aren’t my equal,
I am a kinto, but you are a *gentleman*!
My *school* is the counter of the *market*,
My *dance floor* is the gardens of Ortachala
My *spirit* – is a jug of wine.
My *music* – is the soul of Stepko’s zurna

რა მასმევს ღვინოს?... ჩემის ტოლ-
ამხანაგის, ჩემსავით ბეჭაია ლოთის,
სიყმე-მკვდარ ყარაჩოღალის „გამარ-
ჯობა-გაგიმარჯოს“, „ალავერდი იახ-
შიოლი“ მასმევს, რა უნდა მასმევდეს.
დუდუკის ტკბილს ხმაზე ატეხილი ეშხი
მასმევს. აბა ერთი თათარიანად ორი
ჩარექა გადაჰყარ, მერე ორთაქალას
მტკვრის პირად კუბრიას დუდუკი ააზუ-
ზუნებიანე და გაიგებ რაც მასმევს. ყური
დაუგდე, კუბრია რომ დუდუკს ჩაუშაქ-
რებს და ჩაუტკბილებს, ჩაკაკან-ჩაარაკ-
რაკებს, ასწევს, აიტანს, ჰაერში წავა და
შენც თან წაგიღებს, და მაშინ შეიტ-
ყობ რაც მასმევს. გული ჭიანჭურსა-

ყობ რაც მასმევს. გული ჭიანჭურსა-
ვით რომ კენესას დაგიწყებს და ზურ-
ნის ეშხიანი ჰანგი გვერდებში გაგიჯ-
დება, სული ჰაა, საცაა ყანყრატოში
ამოგივა... ფიალა გიჭირავს და გონე-
ბით ვარსკვლავებში ჰფრინავ, არც
სხვა გახსოვს, არც შენი თავი, გარ-
შემო ღრუბლები გახვევია, გული ლა-
შის ისე ამოგიფრინდეს საგულედგან,
როგორც მელქუას ბადიდგან კიქყ ნა
ამოუფართოხლდება ხოლმე, — ის მას-
მევს, ის!...

Nightingale and Rose

(from urban poet Skandarnova's *Nightingale's Mandolin* 1912)

Kinto as Bird

— 9 —

7. ფრინველსაგებ გახეხილვარ:
დღეს მოკობებ, სვალ გილხინებ!...
ანდერძის თაგო გისა აჭკს?!

ჩემს ქეიფს არ მოკიწუნებ!

მეძახიან

ბალი ავაგე სიყვარულისა:
ეშხის საგრძნობი, სიხარულისა!
დარდის — ვარამის გამქარვებელი,
და მკურნალი იყო ყველა წყლულისა..

ოთხ კუთხივ ავაგე ყველა ნერგებით,
ფერად ყვავილებით, სუნნელ კარგებით!
ათას გვარ ხეხილით, უცხო ნამყენებით,
შემსვლელს უფანტავდა, დარდი — გულისა!...

ოდეს დავამშვენე ბალი ხეივანით,
ყველა შევამზადე ედემის მგვანით!
ყვავილნი ხარობდნენ. ბუღბუღლის ხმანით!
უ ვდავება იყო . ყველა სრულისა?..

როცა შევასრულე ყველა თავათა:
მრავალნი მეწივნენ სანახავათა!
ყნოსვით შეიქმნენ სუნით ავათა,
არშიყად გარდიქნენ, — ყმა-ბუღბუღლისა!

რაკი ინახულებს ბალის მშვენებ,
ბუღბუღის და ვარდის ბანოვანება!
მუნ სწრაფლად იგრძნეს სურვილის ძალა,
ბუღბუღს მიჰბადეს, — დადაგულისა!

ჩემ ბალის მნახველნი სუ მგოსნად იქცნენ,
ვისაც რომ უნო ჰქონდა მღერად გარდიქცნენ
ზოგნი ყვავის ენით უშნოდ მაიქცნენ..
ბუღბუღებრ ვერ იწყეს, სტვენა — რთულისა?..

ჩემ ბალს ბევრი ჰყავს მოსვლით მნახველი
მაგრამ ვერ არის გადამსახველი.
ბუღბუღს ებადვის, ვერ არს მბაძველი, —
ღირსი არ არის: ხმა შეშკულისა?
ბალი ავაგე სიყვარულისა,
ეშხის საგრძნობი, — სიხარულისა!..